

Любен Дилов

събрани съчинения том VII

ПАРАДОКСЪТ **НА** ОГЛЕДАЛОТО

enthusiast

Любен Дилов
събрани съчинения том VII

ПАРАДОКСЪТ **НА**
ОГЛЕДАЛОТО

enthusiaст

София, 2021

Тази книга се издава с любезната подкрепа
на БРЕЙН КЪМПАНИ ООД

USE IT WELL

True to the saying that people should not know
how salami is made
and who is in charge of the management
of public expectations

pr@braincompany.online

Любен Дилов
ПАРАДОКСЪТ НА ОГЛЕДАЛОТО

- © Любен Дилов, автор, 1976, 1980, 2021
- © Владимир Тодоров, илюстрация на корицата, 2021
- © Чавдар Гюзелев, оформление на корицата, 2021
- © Чавдар Гюзелев, оформление на поредицата, 2021
- © **Enthusiast** – запазена марка на „Алто комюникейшънс енд пбблишинг“ ООД, 2021

ISBN 978-619-164-391-2

Никой от моите читатели не знаеше, че когато се смееше над моите герои, се смееше над мен самия. Аз нямах нито един прекален недостатък, който да надвишава останалите мои недостатъци, при това обаче в мен се обединяваха всички мерзости и пороци, които може изобицо да съществуват, от всекиго по малко и в такава голямо множество, каквото не съм срещал при никой човек.

Н. В. Гогол

ДЕСЕТИ МАЙ

1.

За тридесетгодишния мъж не е нещо необикновено да сънува любовни сънища. Не е необикновено да ги сънува и по време на следобедната си дрямка, но когато един и същи или подобен сън те поставя в толкова смущаваща ситуация, колкото и да не вярваш в смисъла на сънищата, ще се запиташ кое предизвиква това отвратително сплитане на представи и асоциации в черепната ти кутия.

Красимир Герчев, добре запознат с модерните течения в психологията, знаеше, че няма основание да се плаши, и все пак не успя да предотврати едно лошо предчувствие. То дойде не толкова от самия сън, колкото от неколкочкратното му повторение през последните месеци. Герчев и сега не би му отделил повече внимание, ако не му предстоеше да пътува, ако не трябваше да изседи три часа сам в колата си – място идеално, за да те бомбардират всякакви съмнения, както ситните камъчета по пътя обстрелват лъскавите ѝ калници.

Щом потегли от бензиностанцията, Красимир Герчев изведнъж реши да мине през Подбалканския път. Вече взетото решение той мотивира пред себе си твърде обстоятелствено: Пътят е по-дълъг, но в тази си част е все още по-добър от Варненския; Розовата долина и Шипченският проход заплащат щедро усилията на шофьора при хубаво време, а времето беше великолепно. Когато дълго не си излизал от София, такъв майски следобед не бива да се умъртвява с неналожително бърза-

не. Той обичаше да пътува удобно, а в колата си имаше вграден касетофон, та можеше и да поработи, ако му хрумнеше нещо, така половината час в повече нямаше да бъде загубен... Още много неща си помисли и припомни, за да заглуши срама, че внезапната смяна на маршрута може би е била продиктувана от инстинктивното му желание да избегне предчувстваната неприятност.

Вече извън София, грабнат от веселата възбуда на скоростта, той се зае да си разчисти сметките с подмолното си суеверие. Беше човек, който не отлага нещата и твърде точно знае какво и как да го прави. Понякога такива хора са скучни, лишени от чувство за хумор, но Красимир Герчев в никакъв случай не можеше да бъде причислен към скучните, а хуморът заемаше голям дял от трудовия му делник на литературен критик, преподавател в университета и научен сътрудник в Литературния институт – засега дори по-съществения дял. Той бе убеден, че няма нищо символно и предсказващо в който и да е сън. Някой би се гмурнал да търси по дъното на подобни сънища заровени в тинята комплекси или насила потопени желания, но тая леководолазна психологическа игра се самоопиянява от илюзорно преувеличените размери на предметите по дъното и от азотната пренаситеност на собствената си кръв. Доволен от сравнението си, Герчев, чието хоби бе тъкмо леководолазният спорт, заяви с научна добросъвестност на опонентите си: Не, ако трябва да се признае на сънуването някакво друго значение, освен една освободена от детерминираността и прагматизма на деня игра почивка на мозъка ни, то би могло да се потърси само още в компромиса на съзнанието ни с абсурда. Нощем мозъкът ни усвоява онова, от което денем се плаши, примирява се с него и така поддържа равновесието в себе си.

Красимир Герчев умееше не само да мисли, но и да говори удивително гладко и гъвкаво, за страх на действителните си опоненти, които освен това се дразнеха от трудоспособността му и от бързината, с която пишеше трудовете си. Обвиненията им в повърхностна всеядност и в лекомислено самочувствие пред всяка научна тема навярно също се дължаха на завистта. Той пръв и доста години преди връстниците си вписа пред своето име трите респектиращи буквички на титлата „кандидат на филологическите науки“, пръв се сдоби с луксозна гарсонiera, пръв си купи кола, а неговата кариера, започнала още в студентските години, изглеждаше все така неудържима.

И сега, справил се леко и елегантно с въображаемия си опонент, когото сполучливо нарече леководолаз на психологията, той елегантно се пресегна към касетофона, превключи го на запис, обърна касетката към празната ѝ страна, продиктува в невидимия микрофон: „А вицът не се плаши от абсурда, той го търси и скача върху него като мангуста върху кобра, за да спаси мозъка ни от отровата му. Той е нещо като бушон, предпазващ мозъчната ни инсталация от изгаряне при досега ѝ с абсурдите“.

Изключи касетофона и се загледа в асфалта, топъл и бляскав, какъвто щеше да излезе, непременно трябваше да излезе и докладът му пред теоретичната конференция по въпросите на хумора и сатирата. Допълнително щеше да реши кое сравнение да вложи в него – с мангустата или бушона, засега му се струваха еднакво хубави. Може би, ако ги разделеше, би намерил място и за двете...

И тогава той съгледа двете момичета край пътя. Те стояха в сянката на едно дърво: син пуловер, червен пуловер, червен панталон, син панталон, два еднотипни,

напълнени до спукване сака край панталоните и ленивото спокойствие на дългогодишни звероукротителки, които знаят, че един техен поглед е достатъчен, за да преглътне ръмженето си и най-свирепият мотор. Герчев спря, въпреки че те с нищо не реагираха на приближаването му. Отвори задната врата и момичетата с битническо равнодушие се наведоха за саковете си. Едновременно спуснаха две дълги конски опашки, едната тъмноруса, другата тъмнокестенява, две еднакви чантички се разлюляха на раменете им – синя и червена, – и момичетата еднакво бавно, в съгласуван ритъм и с уморено пренебрежение изминаха няколкото метра до колата. Той видя очертаната под пуловерите планинска верига на гърдите им, втората половина на която рязко и могъщо се издигаше над първата, както Рила се издига край невзрачната Верила, и слезе от колата, сякаш замаян от алпийска болест. Беше зарадван от това ново и последно противодействие на нелепия сън, който, повтаряйки за пети или шести път оная гнуснава ситуация, напираше да събуди у него съмнение в праволинейността на мъжките му влечения. И защото двете хубави момичета едва ли бяха поставени край пътя от някое злокобно провидение.

– Да турим саковете в багажника – предложи той, стараяйки се да бъде делови и хладнокръвен в подножието на тия сини, главозамайващи върхове.

– Може – отвърнаха те и той се опита да види лицето над тях. – Ще ви смачкаме иначе костюма.

Официалният му костюм висеше на дясната задна врата върху широка закачалка, в полиетиленов плик.

– Едната ще мине отпред.

– Няма да мине – отвърна момичето, а лицето му се оказа точно толкова изненадващо строго, с иконно тънки и сериозни черти, колкото смущаващо богата и пред-

извикателно подвижна бе тая, сякаш непринадлежаща към него, плът под синия пуловер.

– Така ще приказвате зад гърба ми, пък това не е прилично, нали? – потърси той съюзничеството на другото момиче.

То му се усмихна и с тази си усмивка спокойно можеше да влезе в най-люксовите модни списания. Беше такава красавица, че веднага би заличила образа на приятелката си в чието и да е мъжко съзнание, ако тя не го привличаше така неотразимо с магнетизма на алпийската болест. Герчев потърси и спасението си в тази усмивка, която явно го одобри. От облеклото до тембъра на гласа у него всичко отдавна бе премислено и отмерено, за да се харесва. Оранжевото поло, зеленото яке от естествен велур, модната кройка на карирания панталон, смачканата елегантност на леките италиански обувки, буйните бакенбарди, които компенсираха оредяващата растителност на темето, тъмните, също чуждестранни очила, стойката му на плувец и гмуркач нямаха нищо общо с класическия тип научен работник или охтичаво трескав литератор. Гласът му, плътен, с изящна артикулация, можеше да бъде гордост за всеки актьор или радиоговорител, но притежаваше и един генетичен дефект, който Герчев умело криеше. Ако му се наложеше да изкрещи или високо да се засмее, едната гласна струна, кой знае защо, изпискваше съвсем по женски. Затова той говореше тихо, малко лениво и понякога дори се опиваше от овладяната мъжествена мелодика на гласа си, без обаче да забрави докрай оная сбъркана гласна струна, която дращеше в съзнанието му с ноктите на хроничен ларингит.

Той и в София се събираше с момичетата като на автостоп – от тук до тук, на доста къси разстояния. Така избягваше усложненията и не пречеше на работата си,

макар протежиращите го професори да го увещаваха, че тъкмо това пречело, че крайно време било да се ожени. Но Красимир Герчев нямаше вкус към професорските дъщери. Модерните момичета, подмамани от трите буквички на титлата пред името му, от добре обзаведената гарсонiera, от скъпата кола, от изненадващата за мъж с такова обществено положение напористост на флирта му, влизаха като на конвейер в свободните часове на неговия живот. При излизането си обаче не показваха кой знае какво съжаление, по-скоро обратното: веднага прекратяваха опитите да го оженят за себе си, а още по-странното бе, че не му се сърдеха, оставаха си негови приятелки и като в мълчалив заговор поддържаха славата му на бляскав мъж.

Сигурно би било пресилено да се подозират в отмъстителното желание и другите им съпернички да попаднат в същата примамлива, но илюзорна клопка. Такъв мотив е обидно примитивен за жените, чиято природа сме длъжни да уважаваме, а в случая е и неуместно да ровим за по-сложни неща, ако има изобщо такива, в тази съвсем неважна страна от живота на Красимир Герчев. Завистниците му и така го правят с достойна за по-благородни цели страст, като не се спират дори пред чудовищното твърдение, че в неговата артистично обзаведена гарсонiera не се правело нищо друго, освен да се пие уиски и кафе и да се разговаря на литературни теми...

Простете ми, другарю следовател, че започвам толкова издалеч, с пътуването на Красимир Герчев. Двете момичета, уверявам ви, не играят никаква съществена роля в последвалите събития. Разказвам за тях само защото тъкмо те и някои черти в характера на моя откопшен познат стоят в началото на произшествията, с чието разследване сте натоварен. И за да докажа, че е наивно

да се поддаваме на мистиката, в която горкият Герчев накрая все пак бе готов да повярва. Той стана съвсем случайна жертва на своя опит да диктува собствената си съдба. Ако беше минал като всички благоразумни собственици на леки коли през северния път, нямаше да пристигне много часове по-късно от предвиденото, но точно навреме, за да забърка и себе си, и мен в тази ужасна история.

2.

– На сватба ли отивате? – попита го едното от момичетата.

Герчев още не ги различаваше по гласовете, но остана доволен от въпроса. Тактиката да не им се натрапва, даваше резултат. Той хвърли поглед в огледалото за обратно виждане, където се мярваше ту руса, ту кестенява коса, и отвърна, че покрай другото щял да изнася на едно място доклад.

– Ауу, докладчик! Леле, къде попаднахме! – изписка мелодично момичето и той реши, че това може да бъде само русата красавица.

– Имам ли вид на професионален докладчик?

Подхвърли го през рамо с весела самоувереност, породена от спомена за ония омачкани и гладни лектори, които разнасяха скучната си просвета из провинцията. Но понеже суетата му бе канализирана от добро възпитание, не побърза да им разкрива кой е и какъв доклад ще изнася. Избра касетка с музика, каквато би трябвало

да се харесва на такива момичета. Поразочарова се, че не почнаха да гадаят каква е професията му, но пак не избърза да ги заинтригува с нещо. Отне газта за няколко мига и с риск да не вижда добре пътя зад себе си, наклони още огледалцето. Сега можеше да зърва сегиз-тогиз по-нужните му части на моминските лица. Тъкмо в този момент русата бе се наклонила към приятелката си и той прочете от пъргавите ѝ устнички, умело открити с малко грим на много бялото лице:

– Какво сега, ще пасем ли?

Иконнострогата ѝ приятелка се разкикоти като селско момиче и по същия начин запуши с длан устата си. Бе усетила, че ги гледа в огледалото. Герчев се засегна:

– Ето че започнахте да говорите зад гърба ми!

– Нищо лошо не казах – увери го красавицата, докато едрогърдата икона бе свалила ръката си и дръзко му се хилеше в огледалото. – Аз само така... имах предвид бакенбардите.

– Не ви ли харесват?

– Напротив! – възрази момичето, но смехът изду бяло-розовите бузки, та обяснението излезе накъсано: – За... затова попитах Ани дали днеска ще пасем.

Кандидатът на филологическите науки не разбра откъде тук бе изврял смехът им. Свикнал да умъртвява вицовете, за да ги анализира, особено откакто започна да пише обемистото си изследване с внушителното заглавие „Опит за една съвременна теория на вица“, мозъкът му не овладя поантата. А и пътят отново завъртя колата в двоен завой, та изискваше повече внимание. Сините алпийски върхове използваша това, за да се осведомят най-после докъде ще ги закара. Гласът им бе контрастно мек и нисък, сякаш те го смазваха с тежестта си. Герчев показа, че не им се сърди:

– Докъдето заповядате.

– О, няма да ви стигне бензинът!

– Толкова ли е далече?

– До Токио! – звънко се намеси русата.

Сега той вече ги различаваше, та благоразумно върна огледалото на мястото му. Мислеше си коя от двете би могла да бъде обект на предпочитанието му, поядоса се на природата, че не бе вдигнала тия примамливи върхове под червения пуловер, но повече с резигнация, защото сега нямаше време за приключения. Затова и не намери какво друго да отвърне, освен да попита какво ще правят в Токио.

– Подали сме заявление за гейши – отговори толкова сериозно иконнострогата Ани, че това му прозвуча като хитро самопредлагане, и ловджийският трепет в гърдите му възликува.

– Хайде да отложим за малко Токио, нямам бензин! Но до Габрово с удоволствие...

– Ааа, там ще ни отрежат опашките! – извика русата красота.

Герчев се засмя предпазливо, та да не изтърве дефектната си гласна струна.

– Обичам веселите момичета. Разрешете да запитам какви сте, що сте, както се питат хората, когато пътуват заедно.

– Обществото ни нарича „млади специалистки“ – побърза да отговори Ани, очевидно за да предварди бърливостта на приятелката си, но тя продължи да се бори за инициативата:

– И ни разпределя както си ще...

– И комуто си ще – добави в същия тон мургавата строгост, за да приключи неприятната ѝ тема. – Така че, ако ви трябва някоя от нас, обърнете се към обществото.

Думите ѝ издаваха опасна интелигентност, която или

щеше да провали, или да направи особено вълнуваща баналната иначе автостоповска история. Герчев поиска да я предизвика и накаже, защото отпрашането му към обществото недвусмислено го предупреждаваше да не иска от тях специални благодарности за услугата:

– А ако ми потрябват и двете?

Сините върхове отвърнаха с почти враждебно ехо:

– Може. Нали ви казах, заедно ни разпределят.

Не, това момиче не ставаше за модерната любовна игра, каквато въображението на Красимир Герчев не бе пропуснало да му изобрази – въпреки привидното лекомравие на откровено съблазнителното ѝ тяло. За да преодолее неизбежната след такъв отговор пауза, той смени касетката, погледна въртящия се от лявата му страна пейзаж, на който бе възнамерявал да се любува, и загрижено отбеляза краткостта на пролетния ден. Бе се поуспал следобеда. По склоновете на планината се свличаха черните лавини на сенките, сините върхове бяха изсивели. Цъфналите акации изглеждаха като опръскани с кал, сред черните храсталаци тук и там проблясваше някоя подранила роза, а лавандуловите ниви прелитаха край колата като носени от вятъра нежновиолетови фъндъци мъгла. Наложил му се да свали разкрасяващите го чуждестранни очила. Помоли ги:

– Разкажете някой виц. – И неволно им каза кой е и за къде е тръгнал.

– Знаем само мръсни – рече строгата Ани с непонятното за едно момиче желание да го отблъсне от себе си, а русото се опита да я поправи: знаели много вицове, но действително не ставали за научна работа.

– Политически събирате ли? – попита Ани и той, вбесен от коварството ѝ, едва овладя гласа си, за да обясни, че изследвал само техниката и общата психология на вица, а конкретното съдържание не го интересувало, то

било предмет на социалната психология.

– Аха – каза Ани и не скри под привидното си съгласие своето тържествуване. – Има ли у нас такава наука?

– Ако не ми разкажете един виц, ще ви сваля насред пътя – заплаши я Герчев, та да избегне конфликта. – Това е таксата за превоза.

– О, нямате вид на толкова непретенциозен! – възкликна тя с по-добър тон и окончателно предизвика мъжките му амбиции.

Но русата красавица чистосърдечно се мъчеше да намери с какво да се издължи:

– Един за автостоп... Вие сигурно го знаете, щом сте такъв специалист...

Герчев побърза да я увери, че не знае толкова много, и уж изключвайки музиката, превключи касетофона, решил да пожертва част от музикалния запис. Това, че вицът щеше да бъде за автостоп, отново прозвуча като самопредлагане.

Момичето зараказва родения още в зората на автостопското движение анекдот – как един взел на пътя жена, която пътувала за Варна, как по някое време казал, че скоро не бил карал за Варна бременна жена, от което тя се възмутила: „Но аз не съм бременна!“, а той отвърнал, че и до Варна било още далече.

Герчев не разбра веднага вица – по-късно щеше да го анализира, – но недвусмисленият намек в него го накара да забрави дефектната си гласна струна. Заедно с радостния смях на кандидата на филологическите науки в колата звънна стъклено и гласът на една кандидатка.

За втори виц обаче не остана време. Карлово се разстла под баира, над чието било изскочиха. Залязващото слънце бе подпалило оранжеви пожари по покривите на тракторния завод и оранжериите в откъдния му край. Герчев, уплашен за следващия запис, спря касетофона и

чу Ани да казва, че били до Карлово. Все още развълнуван от вица, Герчев съдържано изрази съжалението си и съдържано им предложи да пият по едно кафе. Нуждаел се от малко ободряване, предстояло му да минава през планината. Ани изненадващо се съгласи без всякакво колебание, а в сладкарницата не само му позволи да изяви бляскаво качествата си, но го и подтикваше с почти влюбени погледи.

Оказа се, че имат време не само за едно кафе, което ги направи още по-загадъчни, защото така и не му довериха за какво идват в Карлово. Разходиха се из града, вече по тъмно огледаха историческите сгради – момичетата сякаш бяха готови цяла нощ да вървят от двете му страни и да се смеят на остроумните му разкази, приеха веднага и предложението му да вечерят заедно. Той не пожали парите си, защото се чувстваше влюбен. Вече не знаеше точно в коя и всъщност беше влюбен не в момичетата, а в себе си – какъвто се виждаше в очите им. Нарцисизмът му бе се пробудил още когато на входа събра погледите на местните посетители с елгантната си самоувереност и с конвоя си от две сияещо весели хубавици.

Ако трябва да бъдем точни, погледите на местните посетители го прескачаха като досадно, малко препятствие по пътя им към главозамайващите сини върхове на Аниния пуловер, разпалили у тях позагасналата туристическа страст. Ани сякаш бе забравила да бъде строга. От време на време само внезапно се смущаваше от гърдите си и се опитваше да ги скрие зад тъничките си ръце или като се приведе над масата, но от това те се раздвижваха и очевидно еманципирани от всякакви копринени и дантелени окови, още по-предизвикателно демонстрираха на ресторанта своята свобода и властност.

Навярно от благодарност момичетата го засищаха с такива смешни вицове, че кандидатката в гласа му окончателно се самозабрави. Напук на модните диети те ядоха и пиха като изпечени гуляйджийки, а когато го изпратиха до колата, строгата Ани пак така изненадващо влезе в прегръдката му и той се усети като на въздушна възглавница. Миг преди устните му да я докоснат обаче, тя извърна глава към приятелката си с подозрителна безпомощност:

– Какво да се прави?

Нели се изпъна като театрална самодейка, отметна русата си опашка и произнесе драматично:

– Умри, но целувка без любов не давай!

Явно му играеха заучен номер, но замаян от топлината на синия пуловер и червеното вино, Герчев не се разсърди, а кандидатката на филологическите науки в гърлото му изписка щастливо:

– Ааа, вие сте чели дори Чернишевски!

– По телевизията – призна си простодушната руса хубавица. – Имаме общ телевизор.

После все пак се целуваха. Не той – не му позволиха. Те го целунаха поред, всяка по три пъти, весело и звучно, еднакво весело и еднакво звучно. Стреснаха се от визитната картичка, която им подаде, награвиха саковете си от багажника и забравиха да му дадат собствения си адрес. Натиквайки го зад волана, за четвърти път го мляснаха по бакенбардите. Той зацвили от възторг, спомнил си въпроса на Нели „Ще пасем ли днеска?“, а те му викаха в хор: „Ще се видим на карнавала!“ И му махаха, феерично червени от задните стопове на колата и още по-загадъчни.

Беше миг, който нямаше да угасне на провинциално тъмния карловски площад. Сред баровите светлини в душата на Красимир Герчев по винени талази и над сини

върхове продължиха да се веят като пътеводни знамена две конски опашки, загубили сега отличаващия ги цвят. Но той не хукна подире им. Караше предпазливо, защото беше пил и за да има възможност да преживее още веднъж всичко онова, което би разказвал на приятелите си в София. Гласовете в магнетофонната касетка щяха да подкрепят убедително всеки негов разказ.

Благоразумието му, отрезвено от фаровете на на срещните коли, му нашепваше, че момичетата едва ли ще дойдат в Габрово за карнавала, макар да твърдяха, че носели в саковете си костюми на гейши, че това те сигурно в последния момент бяха го измислили, че и в София няма да го потърсят, но то не успя да го зарази с тъгата на мимолетността. Амбициите му спрямо тях отзвучаваха в едно полумеланхолично задоволство.

Любен Дилов
ПАРАДОКСЪТ НА ОГЛЕДАЛОТО

Отговорен редактор *Петя К. Димитрова*
Редактор *Любен Дилов-син*
Илюстрация на корицата *Владимир Тодоров*
Художник *Чавдар Гюзелев*
Коректор *Снежана Бошнакова*
Предпечат *Биляна Славкова*

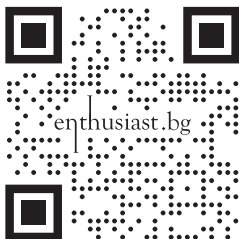
Българска. Трето издание.
Формат 60×90/16
Печатни коли 25
ISBN 978-619-164-391-2

Издава

enthusiast

Запазена марка на „Алто комюникейшънс енд пбблишинг“ ООД
София, ул. „Кракра“ № 20
тел.: 02 943 87 16;
e-mail: office@enthusiast.bg

Книгите на „Ентусиаст“ може да закупите с отстъпка от
www.enthusiast.bg

ПЕЧАТ THE ELEMENTZ

Любен Дилов (25.XII.1927 – 10.VI.2008) е определян от писателите Аркадий Стругацки, Станислав Лем и Фредерик Пол като „един от десетте най-ярки представители на философската научна фантастика“. Автор е на повече от 40 романа и сборника с повести и разкази, преведени на основните европейски езици, на японски и китайски в общ тираж от над 3,5 милиона екземпляра. Носител е на множество национални и европейски награди, сред които и „Еурокон“ (1976) за романа „Пътят на Икар“. Тънката ирония и често парадоксалният му социален критицизъм дават основание на мнозина да отбелязват, че фантастичният жанр е просто находчив опит Дилов да маскира истинските си прозрения за обществото в България по времето на комунизма. Той е от малцината български писатели, които непосредствено след 10 ноември 1989 г. изваждат няколко от т.нар. „ръкописи в чекмедже“ – трудове, за които е смятал, че е невъзможно да бъдат издадени по време на режима.

www.enthusiaast.bg

22 лв.

